

2009WMC81 bijlage 1

Notitie

De volgende stap voor de Utrechtse Bibliotheken

September 2009

Inhoudsopgave:

1. Ontwikkelingen openbaar bibliotheekwerk
2. Wat was de opdracht in de provincie Utrecht?
3. Wat is er bereikt?
4. Conclusie
5. Wat heeft GS besloten?
6. Fasering tot maart 2010

Leeswijzer

Deze notitie is bedoeld als bijlage ter ondersteuning van de besluitvorming door Gedeputeerde Staten. Daarnaast om de commissie WMC te informeren over en te betrekken bij de ontwikkelingen in het Utrechtse bibliotheekbestel zoals afgesproken in het Statenbesluit van eind 2004.

In deze notitie wordt kort uiteengezet wat er de afgelopen jaren is bereikt en vervolgens wordt ingegaan op de eerste stappen die gezet moeten worden om de bibliotheken adequaat te ondersteunen.

In de bijlagen vindt u de volgende documenten:

- Terugblik en analyse bibliotheekvernieuwing 2004 -2009
- Opdrachtformulering aan de adviescommissie
- Notitie van bibliotheken: "Bibliotheek 2.0"
- SCP uitgave: De openbare bibliotheek 10 jaar van nu, De hoofdlijnen.

Toelichting afkortingen:

SUB = Stichting Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken

PSO = Provinciale Service Organisatie, de landelijke naam voor wat in de provincie Utrecht BiSC heet.

BiSC = Bibliotheek Service Centrum, de PSO van de provincie Utrecht

PBCU= Provinciale Bibliotheek Centrale (voorloper van BiSC tot 2006)

1. Ontwikkelingen openbaar bibliotheekwerk

10 jaar geleden is de modernisering van het openbaar bibliotheekwerk in gang gezet. Dit gebeurde vanuit de opvatting dat de (informatie)maatschappij ingrijpend verandert. Men vond en vindt dat de bibliotheek zich moet ontwikkelen tot een centraal knooppunt van culturele, educatieve en maatschappelijke infrastructuur met verbindingen naar onderwijs, welzijn, zorg, musea, archieven, media, boekhandels en andere voorzieningen. Dit alles vanuit het uitgangspunt 'de gebruiker centraal'

Herstructurering openbaar bibliotheekwerk

10 jaar geleden was het de Commissie Meijer die met haar rapport 'Open poort tot kennis' adviseerde het openbaar bibliotheekwerk drastisch te herstructureren. Bibliotheken moesten opschalen en op provinciaal niveau gaan samenwerken en de provinciale bibliotheekcentrales waar vele bibliotheken onder vielen moesten een Provinciale Service Organisatie (PSO) worden. Dit alles om inhoudelijke vernieuwing mogelijk te kunnen maken.

Hiertoe werd in 2002 een koepelconvenant gesloten tussen de drie overheden. In 2004 werd een aanvulling op dit convenant gemaakt en kwam er 20 miljoen extra rijksgeld beschikbaar voor inhoudelijke vernieuwing. Dit koepelconvenant zou gelden tot en met 2007. De provincies kregen bij de herstructurering en de inhoudelijke vernieuwing de regierol toebedeeld. Het Rijk kreeg de faciliterende en de gemeenten de opdrachtgevende rol.

De bibliotheek over 10 jaar (zie bijgaand boekje SCP)

In 2008 kwam het Sociaal Cultureel Planbureau met een onderzoek naar de bibliotheek over 10 jaar. Dit rapport maakt duidelijk inzichtelijk dat de bibliotheek niet kan overleven als ze zich niet zo snel mogelijk aanpast aan de behoeften in de maatschappij. Juist in onze huidige complexe informatiemaatschappij groeit de behoefte aan een onafhankelijk instituut dat mensen helpt bij de selectie van betrouwbare en betekenisvolle informatie. De bibliotheek kan houvast bieden in de overvloed van informatie en media-informatie die mensen dagelijks overspoelt. Ook kan de bibliotheek als ontmoetingsplaats, als huiskamer van de samenleving een belangrijke rol in de lokale gemeenschap spelen. In de tijd van ontlezing, toegenomen taalachterstanden en laaggeletterdheid, kan de bibliotheek zich meer ontwikkelen tot het kenniscentrum voor lezen en literatuur.

Met 4 miljoen leden en 130 miljoen uitleningen per jaar is de bibliotheek nog altijd de meest succesvolle culturele instelling van ons land. Bijna 100% van de basisschoolleerlingen maakt gebruik van de bibliotheek. Ook slaagt de bibliotheek er in een grote groep allochtonen te bereiken. Hun bibliotheekgebruik neemt zelfs toe.

Al met al is de bibliotheek een voorziening voor iedereen maar zonder flinke vernieuwing kan zij deze positie niet behouden. Dus is er werk aan de winkel!

Landelijke regie noodzakelijk

Begin 2008 kwam de Stuurgroep Bibliotheken (2002-2007) met het advies om als opvolger van het koepelconvenant een charter te vormen met de drie overheden. De verwachting is dat medio volgend jaar het charter definitief wordt vastgesteld. Eind 2008 is het de Commissie Calff die voorstelt om de 20 miljoen beschikbare rijksmiddelen, die tot en met 2008 via de provincies werden ingezet, beschikbaar te stellen voor met name de digitale bibliotheek en daarnaast voor HRM-beleid, collectievorming en marketing. Daarbij adviseren zij een sterke landelijke regie waarbij de uitvoering zowel landelijk als regionaal kan plaatsvinden (bottom up en top down). Het ministerie van OC&W neemt dit advies over.

2. Wat was de opdracht in de provincie Utrecht

Om de inhoudelijke vernieuwing mogelijk te kunnen maken is onder regie van de Provincie Utrecht in 2002 de Stuurgroep Modernisering Utrechtse Bibliotheekwerk in het leven geroepen. In 2004 bracht deze stuurgroep het eindadvies uit. Dit advies vormde de basis van het statenbesluit van oktober 2004.

De bedoeling was om een bibliotheekbestel te creëren dat uitging van vraagsturing en schaalvergroting onder de voorwaarde dat de gebruiker centraal stond. De bedoeling was dat de 42 bibliotheekorganisaties opschaalde naar 7 regionale bibliotheken en deze 7 regionale bibliotheken zich verenigden in de Stichting Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken (SUB). De SUB moest de regie krijgen en de budgethouder worden van zowel de stelsel- als de vernieuwingstaken.

De Provinciale Bibliotheek Centrale, waar de bibliotheken van de 30-gemeenten onder vielen, moest omgevormd worden tot een Provinciale Serviceorganisatie. Hierbij moest de ICT –afdeling van de bibliotheek van de gemeente Utrecht samengevoegd worden met de ICT-afdeling van de PBCU. De provincie Utrecht koos hiermee voor een permanente verschuiving van aanbodsturing naar vraagsturing. Waar andere provincies overwegend voor een tussenoplossing kiezen, waarbij de bibliotheken een adviesrol krijgen, kiest de provincie Utrecht ervoor om de bibliotheken budgethouder te laten worden voor zowel stelsel- als vernieuwingstaken.

Met dit statenbesluit werd er structureel ca 1 miljoen euro extra beschikbaar gesteld aan het bibliotheekbestel.

Om bovenstaande te bereiken is er tegelijk op twee lijnen gestuurd. Te weten herstructurering en inhoudelijke vernieuwing.

Na het statenbesluit van eind 2004 is eerst de Statencommissie ZCW en later de Statencommissie WMC onder andere geïnformeerd aan de hand van marsrouteplannen bibliotheekvernieuwing.

3. Wat is er bereikt?

Aan de hand van de evaluatie (zie bijlage) van de periode van 2004 -2009 zijn de volgende resultaten en bevindingen naar voren gekomen. Naast de omvorming van het bibliotheekstelsel zijn hierbij ook provinciale ondersteuning bij het gemeentelijk opdrachtgeverschap en de landelijke ontwikkelingen meegenomen.

Vorming 7 regiobibliotheken:

1. Op drie bibliotheken na zijn alle bibliotheken onderdeel van een regiobibliotheek;
2. Eemnes is aangesloten bij de bibliotheken in de provincie Noord-Holland;
2. De bibliotheek van Nieuwegein en Veenendaal zijn nog niet aangesloten maar wel actief bezig om aan te sluiten bij respectievelijk regiobibliotheek Lek&IJssel en regiobibliotheek Z.O.U.T. (Zuid Oost Utrecht);
3. Bibliotheek Scherpenzeel zoekt momenteel aansluiting bij de regiobibliotheek Z.O.U.T. (Zuid Oost Utrecht).

Opbouw SUB

1. De Stichting Samenwerkende Utrechtse Bibliotheken (SUB) is gevormd en de bibliotheken werken onderling intensief samen;
2. De SUB is voor de inhoudelijke vernieuwing de budgethouder van de provinciale middelen. Voor de stelseltaken die de BiSC uitvoert niet. Volledig budgethouderschap was niet mogelijk vanwege Europese regelgeving;
3. Er is een behoorlijk verschil in grootte en vernieuwingskracht tussen de diverse regionale bibliotheken. Daarmee is de SUB ook kwetsbaar;
4. De huidige organisatievorm past niet meer bij de ambities van de SUB. De SUB wil een intensievere samenwerking om de slagkracht te vergroten. Zij wil dit niet alleen onderling maar ook met de BiSC (zie bijlage 3: bibliotheek 2.0).

Omvorming PBCU naar BiSC.

1. De PBCU is omgevormd tot de BiSC;
2. De ICT afdeling van bibliotheek van de gemeente Utrecht is samen met de ICT afdeling van de PBCU onderdeel geworden van de BiSC;
3. De BiSC is een ondernemende professionele en dienstverlenende organisatie, de bibliotheken zijn tevreden en de samenwerkingsrelatie met de SUB is goed.

Ondersteuning Gemeentelijk Opdrachtgeverschap

1. Gemeenten zijn actiever betrokken bij de bibliotheekvernieuwing en werken regionaal samen in hun opdrachtgeversrol;
2. Er is verschil in betrokkenheid voor de gemeenten bij de regiobibliotheek. Het gemeentelijk opdrachtgeverschap wordt verschillend ingevuld.

Landelijke ontwikkelingen en provincie

1. Provincie Utrecht is medepartij bij het te sluiten nieuwe convenant, genaamd charter, tussen de drie overheden. Hierbij verschuift de regie op een aantal onderdelen van de inhoudelijke vernieuwing verder naar het Rijk.
2. Wegens efficiëntievoordelen is samenwerking tussen alle PSO's in het land nodig. Dit kan consequenties hebben voor de BiSC en provincie;
3. De wet op specifiek cultuurbeleid regelt voor de bibliotheek de netwerktaak van provincies maar niet de zorgplicht voor gemeenten.
4. Het ministerie van OC&W neemt landelijke de regie op een aantal vernieuwingstaken, waaronder de digitale bibliotheek.

Inhoudelijke vernieuwing

- Er is veel bereikt op het gebied van inhoudelijke vernieuwing. Er is echter nog veel meer nodig en mogelijk;
- Op het gebied van inhoudelijke vernieuwing zal intensiever tussen provincies en tussen provincie en het Rijk samengewerkt moeten worden.

4. Conclusies en aanbeveling

Uit deze punten komt naar voren dat er veel is bereikt, maar dat er nog veel meer moet gebeuren. Door de enorme ontwikkelingen met name op het gebied van digitalisering moet het Utrechts bibliotheekstelsel behoorlijk versterken om de ontwikkelingen aan te kunnen. Daarnaast dwingt ook de Europese regelgeving tot fundamentele keuzes in de organisatiestructuur van het bibliotheekstelsel.

Bibliotheken en BiSC hebben ambitie en willen zich graag inzetten voor een adequate organisatievorm om de inhoudelijke vernieuwingen optimaal door te kunnen voeren.

Op grond hiervan wordt aanbevolen om een traject in gang te zetten om te komen tot een duurzame efficiënte organisatievorm waarmee de benodigde vernieuwingen op het gebied van digitale bibliotheek, HRM, marketing, collectiebeleid en integrale samenwerking mogelijk zijn.

5. Wat heeft GS besloten?

Op 8 september 2009 heeft GS besloten de bibliotheken te ondersteunen bij de intensievere samenwerking en hiertoe een adviescommissie in te gaan stellen.

Om helder te krijgen welke organisatievorm het meest gewenst is, heeft GS besloten een bedrag te reserveren uit de reserve bibliotheekvernieuwing om een adviescommissie in te kunnen stellen. Deze adviescommissie zoekt op basis van een financieel economisch onderzoek, organisatiekundige expertise en gesprekken met stakeholders uit welke organisatievorm het beste aansluit bij de ambities

en bij de koers die rijk, provincies en gemeenten willen varen. Tevens zal deze commissie het draagvlak onderzoeken voor de organisatievorm.

In deze adviescommissie hebben de volgende deelnemers zitting: een burgemeester als onafhankelijk voorzitter, twee wethouders, twee deskundigen op het gebied van organisatie van bibliotheken, een lid van een regiobestuur, een ambtelijk betrokkene van een gemeente. (zie bijlage opdrachtformulering)

Daarnaast zullen de bibliotheken zelf een strategisch meerjaren visie opstellen en dit in samenhang brengen met het traject van de commissie.

Tot slot worden in de komende maanden de charter tussen OC&W, VNG en IPO gevormd. Hierin zal de provincie Utrecht haar rol vervullen om tot heldere afspraken te komen voor de toekomst die tegemoet komt aan de beoogde ambities.

5. Fasering tot maart 2010

September 2009:	Instellen adviescommissie;
8 september 2009:	IPO Adviescommissie Cultuur over charter drie overheden, volgende overleggen niet bekend;
1 januari 2010:	Strategische meerjarenvisie SUB gereed;
1 maart 2010:	Advies van de commissie gereed, hierin wordt het meerjarenplan van de SUB betrokken;
3 maart 2010:	Gemeenteraadsverkiezingen. De organisatievorm die wordt aanbevolen heeft mogelijk consequenties voor gemeenten en de nieuwe colleges kunnen beslissingen nemen over de samenwerking tussen de bibliotheken.